

Populus Unita Fortior, una experiència d'activisme ciutadà

Noemí Rodríguez i Martínez

Estàs despert?

No és una pregunta banal.

Quan escoltes aquestes paraules, potser ja fa hores que ens sentiu parlar, a uns i altres, de ciutadania en totes les seves múltiples formes.

És el que té la SAC, que no fa les coses a mitges, i és el que fa l'estiu, que generalment la calor no dóna gaire treva a la concentració i menys a aquestes hores.

Segurament aquest és el problema de fons.

No la mala gestió d'alguns polítics, no els interessos purament econòmics de les grans empreses, no els condicionants del mercat. El problema d'aquesta societat és... que estàs adormit.

Que la major part de la gent està adormida i que ja li va bé continuar queixant-se, emparada en el son dels justos mentre els altres –és a dir els poders fàctics– decideixen per ell, decideixen per nosaltres.

Deia Albert Einstein que perquè triomfi el mal només cal que la bona gent es quedi de braços plegats, i això fem, massa sovint, emparats en la queixa, còmoda i estèril, arrapats a la rutina, a la inèrcia, amb la resignació de "què faré jo sol contra el món", contra els costums i la por del canvi, encara que sigui amb la quimera de construir un món millor com a expectativa.

I d'aquí n'escapen molt pocs. Activistes conscients i que ja fa temps van començar a assumir que, o es movien ells, o el vaixell no arribaria mai a Ítaca.

La gent no és imbècil, però és còmoda. Anestesiada per la feina, lligada a un estatus assolit, o al qual s'aspira renunciant a massa coses pel camí, com el poder que emana del poble i que nosaltres deleguem a una classe política cada cop més allunyada i a la qual, a més, no exigim responsabilitats.

Cal recuperar el protagonisme del ciutadà aprofitant que el món està canviant i que avui ens ofereix tot un seguit de possibilitats que ens permeten revolucionar els esquemes tradicionals i dotar-nos d'un nou univers de valors, de realitats, de necessitats i d'interpretacions que estan reformulant el sentit del nostre dia a dia i les condicions de l'exercici de la nostra llibertat.

En una societat cada cop més fragmentada i amb fronteres més difoses se'ns ofereix la possibilitat de ser protagonistes i directors de la nostra pròpia vida i per això reclamem poder participar i decidir directament sobre tot allò que ens afecta.

El ciutadà té drets i deures, però cal també que tingui la voluntat de fer-ne'n ús. I cal afavorir la virtut cívica que entengui la participació no només com un dret reconegut i articulat, sinó també com una voluntat i una actitud de responsabilitat i protagonisme en tot el que és públic.

I cal potenciar les noves formes de participació col·lectiva. Per això cal treballar per a una cultura de la participació i de la responsabilitat com a valors d'aquesta voluntat democràtica ciutadana. La realitat s'entossudeix, però, a dir-nos que la ciutadania fixa i limita els seus drets democràtics en la participació a les urnes: ni exigeix responsabilitats, ni marca camins a seguir, ni controla el compliment de les promeses electorals.

Creiem en la democràcia, però no hi participem més enllà de les jornades electorals i deixem a les mans dels polítics tota l'acció política.

Les causes que s'apunten per explicar aquesta situació són diverses: d'una banda, bona part de la població resident se sent exclosa del joc democràtic; altres, que hi podrien formar part per anys de residència s'han autoexclòs per diferents motius –no volen renunciar a la seva nacionalitat d'origen, se senten deixats de banda, no se senten representats...–, però sobretot, entre nacionals i residents, preval la idea que el poder és dels polítics i no del poble.

La millora de la qualitat de vida i, sobretot, l'accés a l'educació de forma universal han reforçat la consciència de capacitat i, per tant, de llibertat individual dels ciutadans. Això ha suposat que la gent es comença a qüestionar el seu paper d'observador de la jerarquia i demana, cada cop més, una participació directa en les decisions més importants.

L'existència de ciutadans preparats sobre diversos temes en igualtat de condicions que els polítics i els tècnics és una bona oportunitat per ampliar el marc de participació ciutadana. Però sovint això fa massa por a la classe dirigent, que s'entesta a estrènyer les portes d'accés, no fos cas que hagués de fer les coses de forma diferent de com s'han fet sempre.

Els partits polítics, tot i ser encara l'element fonamental de la democràcia, han deixat de ser els únics vehiculars de les demandes socials, cosa que ha provocat l'allunyament dels partits respecte dels ciutadans i l'apropament dels partits als interessos i les dinàmiques institucionals.

Així, apareixen noves formes de vehiculació de les demandes socials, alhora que els partits es tanquen en estructures oligàrquiques i obliden que han de retre comptes davant la ciutadania i no davant el partit.

A Andorra hi ha la necessitat de millorar la comunicació i la participació dels ciutadans en els afers públics. Però alhora, no tots els partits polítics tenen la mateixa voluntat política ni ofereixen les mateixes solucions per eixugar aquesta mancança. Això porta a plantejar-se noves propostes i a encetar un procés de reflexió per poder avançar cap a una qualitat més gran del protagonisme dels ciutadans.

La iniciativa legislativa popular és un mecanisme clàssic de la democràcia semidirecta. És un instrument que no dóna capacitat per adoptar decisions definitives en matèria legislativa, però que permet als ciutadans posar en marxa el procediment legislatiu amb la voluntat que culmini posteriorment amb l'aprovació d'una llei al Consell General.

El punt 2 de l'article 58 del capítol II, corresponent al procediment legislatiu, de la Constitució Andorrana, diu: "Una desena part del cens electoral nacional pot presentar proposicions de Llei al Consell General."

És per aquest motiu, que davant la manca d'iniciativa dels partits polítics representats al Consell General, la ciutadania s'ha mobilitzat per tal que es reguli de forma efectiva l'ús del tabac

en els espais públics tancats per tal de garantir la protecció de la salut, tal com recull l'article 30 del capítol V de la Constitució.

Un tema important, però que sempre ha quedat fora de qualsevol agenda política.

La Constitució atorga a un 10% del cos electoral la facultat d'instar al Parlament l'inici d'una determinada actuació legislativa, malgrat les cauteles del legislador envers aquest instrument de democràcia semidirecta. Hi ha una sèrie d'elements que així ho demostren, com la necessitat del suport d'un nombre mínim molt elevat de signatures acreditades, els requisits formals i materials per assegurar la concreció de la iniciativa i sobretot la mancança d'una llei que reguli el procediment, la qual cosa complica encara més un procés inèdit al país.

A Andorra encara no s'ha aprovat cap llei originada en una iniciativa legislativa popular. De fet, aquesta és la primera que es postula per entrar a Sindicatura una iniciativa d'aquesta mena.

Si els propers dies assolim la xifra de signatures de nacionals amb dret de vot necessàries per tal de poder entrar a tràmit aquesta proposició de llei que ha de regular el consum de tabac en els espais públics tancats, la ciutadania, per primera vegada, haurà exercit de forma directa la seva llibertat i reclamat a la classe política que escolti les seves demandes més enllà dels programes electorals en els quals cap no tenia intenció de regular el consum de tabac en els espais públics tancats.

Ens en falten molt poquetes. I per posar-t'ho fàcil, hem deixat a l'Àngels Mach un dossier que ens permet sumar adhesions a favor del projecte. Totes seran molt benvingudes.

Més enllà de la propaganda per la salut, cal fer tot un seguit de passos per establir una cultura democràtica pel ciutadà i des del ciutadà.

Com reforçar el sector associatiu; aconseguir que aquest sector arribi al màxim possible de gent, i aprofundir en els seus mecanismes de democràcia interna, per aconseguir una major representativitat possible.

Cercar la participació del ciutadà no organitzat. És necessari arribar a qui no està organitzat. Encara que sigui a través d'iniciatives impulsades fora d'Andorra i que han donat bons resultats, com el Consell dels Ciutadans. També cal potenciar vies de participació individual a través dels nous mitjans de comunicació, com internet.

Potenciar un canvi cap a una cultura més participativa. Tot i que no és qüestió de començar a dissenyar utopies participatives, sí que cal tenir clar quines són les causes del cinisme democràtic actual per poder-hi incidir directament i, a llarg termini, canviar-ho.

Mentrestant, canvis en el funcionament de partits –a través de primàries, transparència i rigor– i altres institucions polítiques, uns mecanismes que permetin apropar-se de manera més fàcil al debat i a les decisions polítiques, i un esforç per realitzar una millor educació democràtica i participativa des de les institucions, el sistema educatiu i els mitjans de comunicació, serien elements per començar a fer funcionar aquesta renovació democràtica.

Si hi sumem una política integradora més efectiva, la reducció dels anys de residència per aconseguir la nacionalitat i un despertador de consciències per als més còmodes, haurem aconseguit un gran pas endavant per començar a canviar les coses des de baix, que és quan realment es noten els canvis, en positiu i per a totes i tots.

Moltes gràcies. Encamp, juliol del 2010

Noemí Rodríguez i Martínez,
periodista